

"הה עיוורון השליטים"

שנים כאלה כבר לא עושים. וגם אין להגיה שעשעו אייפעס. הציטטה היא של אייבי הופמן, ממנהיגי דור ה"היפס" או "נעי רי הפרחים" של אמריקה בשנות ה-60 למאה. מצטט אותה ארם ברוך ברקוויאם שלו לאייבי, כי החורר-לאחרות בתשובה, ולדורו שהנהגיל לדורנו האפאש את כל השאלות.

אם שנות ה-50 הן השנים "שלנו", או לפי חות של כותב דברים אלה ובני דורו, והעשור שבא לאחר-מכן משותף כבר לדורי ולבני דורו של ארם ברוך, הנה שנות ה-80 הן בני רור השנים של הורי, שנים שלי עצמי כבר אין חלק ונחלה בהן, גם אם איתרע מולנו להיוולד בהן.

זהו "העולם של אתמול", כהוראתו בפיו של סטפאן צווייג, שכך גם הכתיר את אחד מספריו האחרונים, שנכתב בגלות ועל סף ההתאבדות, הפרישה-מרצון מעולם שהשתנה לעיני בניו עד לבלי הכר. לגבינו, שעולמו של אייבי הופמן הוא עולם האתמול שלנו, עולם האתמול של סטפאן צווייג הוא כבר נושא ליספרי היסטוריה וסיפרי זיכרונות, נוטלגיה ולקחים-לא-לקחים.

דומה, כי מה ששרד ממנו בפועל ובמוחש קשור רק בטראומת השואה ובאותות ומופתים של ערב שואה. אלה כמו הופקעו משליטתו של הזמן. היסטוריה, אבל גם הרבה יותר ממנה. "אתמול" שהוא בעיני רבים גם "כל זמן", כלל זמן עתיד.

היינריך היקר, כותב שם משהו החותם בת' במכתב הנכתב באחד מפרוורי ציריך ב-19 במאי 1936. היינריך היקר, קודם-כל בר-צוני להודיעך כי מצאנו את גושי ואת אמה ברירה. מצוידת כהלכה" ובתנאים נרחבים מאוד. מימי, בתה של אותה גושי, נריאה יחסית — כך מתברר מתוך המכתב — והיא רק מתלוננת על כך ששמנה כליכר. לעומת

צ'פלין בדמות הדיקטטור הגדול

זאת, שוב לא פוקדים אותה חששות מפני מוות מתקרב. כשמיים אין עוד צל ענן. אפילו לא ככף יד איש.

גושי זו גם "רקדה לפנינו במחלצות נאות משהו רך ומשמח מאוד." אף היא — שימתח וקנתי, היינו אומרים היום — מקוה להיפטר מעורך המישקל, כדי שלא יפריע לקאריירה שלה כרקדנית. כצ'כוסלובקיה מולדתה, אנח' נו למרים כאן, דווקא אהבו את הגיורה האימפרסיוניסטית (ראה רנואר אבל גם

מאילו! אבל מה שאוהבים בארצו של שווייץ פופולרי ואופנתי פחות בארצות אחרות. מ' כאן הסיבה לרדאגה.

שוב, שימחה וקנתי. בעיות עורך מישקל ודייטה בעולם שלפני 63 שנים. ריקוד "ר" ומשמח מאוד" ב-1936, שנתיים אירי שבכר לין כבר תפסה את רסן השליטון חבורת פוש" עם שהכינה לאירופה, ובעצם לעולם כולו, משהו הרחוק מאוד מלהיות רך ומשמח.

טעות אופטית וריגשית

בימים אלה זוכרים הכל את יום מלאות 100 שנה להולדתם של היטלר ולהברדיל צ'אפלין — הדיקטטור הגדול והגורד הקטן. ומיכתבו של תומאס מאן — הוא הת' החותם כאן על האיגרת המופנית אל אחיו היינריך, אף הוא סופר בעל מוניטין — אינו יכול להיחשב אלא כקרויו או כהערת" שוליים בשולי הקורות את אותו עולם שממ' דיו הצטמצמו ונסתלפו בפתאום. שדרי בעי' נינו, ומבחינת הרגשתנו שלנו, מפרדי הרבה פחות זמן בין שנת עלייתו לכס המלכות של הקיר'ה (הקיסר ירום הרוז) פראנץ יוזף השני (1848) לבין 1936, מועד כתיבת המכתב, מאשר מאותה שנה ועד השנה שאותה מורה הלוח שלנו היום.

טעות אופטית וריגשית, אבל לא רק זה. זמנה של הוועד נראה תמיד ארוך יותר.

צ'פלין בדמות הספר ברסט "הדיקטטור הגדול"

מובן מאליו שת', או תומאס מאן, לא יכ' טוב לאחיו רק כדי לרווח לו על הביקור אצל גושי ואמא מימי. לשם כך הוא בעל מודעות צמצית או תדמית-עצמית הרבה יותר מרי מופתחת — וגם בעל מעמד ציבורי ומוניטין חובקי זרועות עולם שאינם מותירים עורך זמן לבעיות של עורך מישקל. (ובכל זאת, היכן הסופר בן זמננו שידווח בתשומת-לב ובהרחבה כזאת על זושות מישפחתיות ממין אלה — ובקביעות? אף זה מסימניו של ה' עולם של שילשום.)

וכך, אחרי "ארוחת הצהריים הנעימה" אצל האם והבת, מוסיף הכותב ומרווח, באה סעודה נעימה לאיפחות שבה מוזמנים בני הזוג מאן (תומאס ואשתו קאתה) אל שולחנם של בני הזוג בנש. לת' ולאשתו הרי יש "עולם" משר' עם מי וולטומו מן כבר היה נשיא צ'כוסלר בקיה. והראייה: הסעודה, שתחילה הוקצב לה זמן צנוע יחסית, נתמסכה שעת-יחוצי.

כאן שומע תומאס מאן מהנשיא "הסימפא" טי, בעל העיניים הנבונות והערני" דברים "נוכחי אמון" ומרגיעים על המצב הפוליטי בזירה האירופית, וכן על הפוליטיקה האנג' לית ובכלל — על טגולות האופי האנגלי. מתברר כי בנש רואה את הנטייה הבריטית למה שמאן מכנה בשם "אורחיות" או "אורח"

נות" (בניגוד לאופי מיליטאריסטי או נוטה לחיי שרות צבאי), כמו גם את הפלגאמאטי לים הבריטית, כעדיפות הרבה על פני נטיות ליבם ואופיים השונים מאוד של שכניה של ארצו ממזרח וממערב. ותומאס מאן מעיר: "ידענו שהוא חור זה עתה משיחות עם צ'מברלין."

איך אומרים: לולא היה עצוב כל כך זאת היתה יכולה להיות בדיחה, בדיחה היסטורית, עם שובל ארוך של אסוסיאציות.

כשגל העיניים הנבונות

"הה עיוורון השליטים", כותב ברט ברט בשיר שבכמהו מנוגל הקיר הקוקווי. בהקשר דומה. האם יכול היה בנש לנחש שהצירוף של "ציוויליות" ופלגמאטיות, דווקא הוא, ימיט אסון על ארצו ויעלה לה, עוד מעטקט, ב' עצמאותה ובחירתה. ואילו אותו עצמו יוציא לגלות שממנה יחזור רק ב-1946, וגם אז — רק לשנתיים. שכן כעבור שנתיים תבוא הה' פיקה הקומוניסטית בארצו, שתביא מצידה להתפטרותו-ההחנה, ולאחר-מכל, תוך זמן קצר, למותו (1948).

וכך, אגב, היתה שנת העצמאות שלנו לש' נת אובדן עצמאותה של ארצם של בני אחד משני הזוגות בסעודה הנעימה. את כל אלה לא ראו העיניים הנבונות" של המדינאים. "ערני", כדרך שגם אורחו לא ראה דבר מכל אלה.

ועוד נפגשים בני הזוג מאן עם שושניג (קורט, בשמו הפרטי), מי שלאחר רצח דולפוס היה לקאנצלר אוסטריה עד לפלישת היטלר וה"אנשלוס" המפורסם. העילה לפגישה הפ' עם, מרווח תומאס, רישמית יותר. שכן הוא מבקש לברר אצל הקאנצלר האוסטרי את ה' אפשרות שהוא ואשתו, הגולים מארצם (קאתי גם היתה ממוצא יהודי) יוכלו לקבל את האד' רחות האוסטרית, לאחר שנשללה מהם זו ה' גרמנית.

שושניג מסכים, אבל מציג תנאי שבמבט לאחור נראה אף הוא כאירוני: על מאן ובני' מישפחתו לעקור ללא דיחוי לווינה, אשר בה יקבעו מעתה את מושבם. "אבל האם דבר זה מעשי?" שואל תומאס את אחיו היינריך.

ושושניג עצמו, כיצד לא חזה גם הוא כי רק שנתיים תחליפנה והוא עצמו, קאנצלר וראש מדינה המציע עתה אורחות-על-תנאי לגולים פוליטיים, ימצא את עצמו, ובלא אורחות, במחנה-ריכוז נאצי, ואילו את חיוי יסיים — אחרי המילחמה — כפרופסור-מהגר באר' צות-הבריית.

וינה, מרווח תומאס מאן היושב על בנית אבקהשריפה בלא צל חשך, נפלאה כתמיד. וגם הרצאתו על "פרויד והעתיד", הרצאה ש' פרויד עצמו נכח בה ונהנה ממנה, הוזכרה ב'הצלחה מרשימה ויפה באופן לא צפוי". גם לפרויד לא נותר או עוד הרבה "עתיד" בווינה, או בכל מקום אחר. שלוש שנים מאוחר יותר יתירו הנאצים, בהתערבותו של הנשיא רוזבלט, למייסד הפטיכואנאליה ה' ישיש וחולה הסרטן לצאת את וינה בדרכו ללונדון, שבה מת כעבור זמן קצר.

אין נחת בתרבות.

מכאן עובר המיכתב לסוגיית הביקור באר' גנטינה. לתומאס מאן, שהוזמן למדינה הר' רוס-אמריקאית, אין שום חשק לנסוע לשם. והוא מרווח על כך לאחיו. המחשבה לנסוע למאריי כחודש אגוסט ה"מרווח מחום" ולע' לות שם בספינה למסע בן שלושה שבועות, וכל זה כדי לבלות שבועיים בכואנוס איירס ואכזרי מכל ד'מינו. האם לא הסתיימו "הג'ני' גלים הטרופיים" בדימויו של אשנאך, ג'י בור מוות בווציה של תומאס מאן, בעיר הר' נסאנס אמרליק לא צריך להרחיק עד בוא' נוס איירס כדי להריח את ריחו של הרקב, ריח המגיפה המתקרבת. במקום זאת — כך במיכ' תב — הוא מעדיף "שכולנו ניפגש בקיץ בצרפת. רצוי, ליד הים". מה דעתך על Bretagne? הוא שואל את אחיו. אבל תחילה צריך עוד לנסוע לכואנוס

ואחר-כך לביקור נוסף בווינה. (הכל באותו מיכתב) — אורחיה-העולם, אנשי-תרבות ר' אורחיהיים שיווע עימם. (גריהם גרין, נאי' פול, טרומן קאפוטה ומשוררי הפסטיבלים של ימינו הם כבר סיפור אחר לגמרי.)

וכך, בין בודאפשט ומאריי, בין בנש ל' פרויד, שושניג וצ'מברלין, הולכת לעולמה הווייה ש"תחת הר הגעש", כשם סיפרו הנפלא של מלקולם לאורי.

ורק שהנוגעים בדבר עצמם — סופרים ומשוררים, מדינאים ומנהיגי מדינות — אי'

אדולף היטלר (1933): המקור של צ'פלין נם חשים ואינם חלים וליבם אינו מנבא להם דבר.

העולם של אתמול? — לא, מוטב באמת "השנים שכבר לא עושים כמותן". לטוב ולרע.

גרשון קניספל

הפעוט עבר את

מידותיו של הגלגל

שבו שיחק

צירי שדמן של הצעירת ג'ובנה חביביקנדלפת במרכז העירוני לתרבות בנצרת.

האימרה הערבית הנפוצה המשמשת כות' רת לרשימה זו מסתרת (או מתגלית) ברבות מעבודותיה של הצעירת ילירת נצרת, המהפ' כת לעיתים את משמעותה. כך היא מציינת זוג פעוטים מגלגלים צמיג שמירדויו "גור' לות עליהם", כשברקע צלליתו הרחוקה של כפר ערבי הבוקע כמו מערפל. נוף אידילי, פסטוראלי, נרקסים סביב-סביב. אבל כפעור' טים ובגלגל הגדול ממידותיהם אין שום דבר אידילי.

אינת'פארה, הוא שם המישחק. מישחק הר' מים.

הסתירה הזו שבין מראית-העין האידילית לבין רימוי המציאות המחרידה חוזרת בכמה ציורים ציורי השמן, בהם גידיל ממדים, הממלאים את הקומה של הילונה של מרכז ה' תרבות בנצרת. מעניין, דווקא אלה שממדיהם גדולים יותר מתמקדים בנושא האקטואלי. כציורים אחרים — מתחים מסוג אחר. כך המתח שבין דמויות נשיות בגלגליות ובמחל' צות מסורתיות, לקומות כמעשי ריקמה עשי'